

NAUJŲ DARBŲ APŽVALGA

*Survey of Recent Publications*LIETUVIŲ KALBOTYRA 2001-AISIAIS METAIS:
LIETUVOJE IŠLEISTI DARBAI

2001-ieji metai lietuvių kalbotyrai nebuvo palankūs. Prie tebesitęsančios ekonominės krizės prisidėjo dar ir mokslo administruavimo šumaištis. Lietuvių kalbos institutą čia ketinta prijungti prie Vilniaus universiteto, čia sujungti su Lietuvių literatūros ir tautosakos institutu. Per dvejus metus Institutui skiriamos lėšos darbuotojų atlyginimams sumažintos trečdaliu. Pertvarkyta Valstybinė lietuvių kalbos komisija, pakeistas jos statusas. Tokiomis aplinkybėmis rimto mokslinio darbo sunku tikėtis. Vis dėlto su 2001-ujų metų data Lietuvoje išėjo kokia dešimtis naujų leidiinių, septyni iš jų apžvelgiami šiame rašinyje. Apžvalgą sudaro trys dalys: pirmojoje aptariamos naujos monografijos, antrojoje – atskirų autorų straipsnių rinkiniai, o trečiojoje – raštijos palikiimo perlaidos.

Monografijos

2001-aisiais Lietuvoje išleistos dvi naujos monografijos: **Alberto Rosino Mikalojaus Daukšos tekstu įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra** (Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2001, 164 p.) ir **Vytauto Vitkausko Lietuvių kalbos tarmių morfoneminių reiškiniai** (Vilnius: Žara, 2001, 262 p.).

Patyrusio morfologo Alberto Rosino knyga yra vienas iš nedaugelio (lietuvių kalbotyroje) bandymų sistemiškai aprašyti vieno autorius raštų kalbos fragmentą. Be to, Mikalojaus Daukšos raštai – seniausieji mus pasiekę Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje parašyti ir išleisti veikala – teikia daug vertingos medžiagos įvairių lietuvių kalbos lygmenų istorijos tyrimams. Knyga jau sulaukė kelių recenzijų (Maskuliūnas 2002; Pajėdienė 2002), tad šioje apžvalgoje tik išryškinti keli svarbesni Jos bruožai.

Knygos pratarmėje autorius nurodo, kad „Tiriant Daukšos įvardžių semantiką remtasi ta pačia metodika, kuria naudotasi monografijoje „Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai“ (1996). Todėl siekdamas išvengti pasikartojimo šioje monografijoje sudėtingesnių teorinių klausimų neaptariu, o tik nurodau minėtają savo monografiją“ (p. 8). Vis dėlto išvengti pasikartojimų autorui nepavyko, nes iš minėtosios bei kitų monografijų ir straipsnių (Rosinas 1986, 1988, 1995) į nagrinėjamąją knygą perkelta ne tik išankstiščiai aprašymo schema ir eilės tvarka, atskiro formuluotės, bet ir ištisi sakiniai ar pastraipos, net kelių pastraipų dydžio teksto atkarpos. Pavyzdžiu, skyrius „Įvardžių santykiai“ (p. 10) pažodžiuui (su nedidelėmis kupiūromis) atitinka kiek sutrumpintą 1996 metų monografijos teksta (plg. Rosinas 1996: 17). Gretimame skyriuje „Daukšos tekstu įvardžių inventorius“ einančių pastabų du puslapiai (p. 11–12) pažodžiuui atitinka anksčiau paskelbtą straipsnio (Rosinas 1986: 30) tekstą. Iš naujo parašytos, atrodo, tik trys šio sky-

riaus pastraipos (p. 13), o skyriaus pabaigoje vėl arba pažodžiu i nurašomas, arba kiek sutraukiamas minėtasis straipsnis. „Rodomieji įvardžiai“ (p. 37–39) yra sutrumpintas atitinkamas knygos *Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai* skyrius (plg. Rosinas 1988: 57–59): pakeisti pavyzdžiai ir iðdėtas ekskursas apie įvardžių „bevardės giminės“ formas *Dabartinės lietuvių kalbos gramatikoje* (p. 37). Ankstesnių autorius publikacijų perrašos turbūt sudaro apie pusę monografijos teksto (neskaičiuojant pavyzdžių ir paskutinio skyriaus). Tad kažin ar galima ją laikyti visai nauja, originalia monografija.

Naúja knygoje yra Daukšos įvardžių paradigmų ir jų apžvalgos. Yra ir naujų teiginių. Pavyzdžiu, apie tai, kad sangrāžinis savybinis įvardis „kaip savybinių įvardžių *manas, tawas* netiesioginių linksniių formų *s u b s t i t u t a s* [...] *n e t u r i v a r d i n i n k o* formų“ (p. 32); koreliacijos *wis(a) kąkág* kilmés aiškinimas (p. 105) ir kiti. Naujas ir iðdomus paskutinis knygos skyrius „Postpoziciniai vietininkai: kilmé, funkcijų pakitimų vidiniai motyvai“ (p. 136–152). Tiesa, pusė šio skyriaus teksto (§48) kone tuo pačiu metu paskelbta atskiru straipsniu (plg. Rosinas 2000 a), o kai kurios mintys – konferencijos pranešimų tezėse (plg. Rosinas 2000 b). Kaip matyti iš pavadinimo, su monografijos tema šiame skyriuje nagrinėjami dalykai susiję tik iš dalies ir joje spaudinami veikiau kaip priedas. Iðdomu, kad tais pačiais metais išėjusiame Ginos Kavaliūnaitės straipsnyje (plg. Kavaliūnaitė 2001) adesyo vartosena senuosiouose lietuviškuose raštuose aiškinama dar kitaip.

Didelis monografijos trūkumas yra tas, kad joje nagrinėjami pavyzdžiai nepalyginti su originalais. Net ir tais atvejais, kai autorius konstatuoja lemiama originalo įtaka lietuviškų įvardžių vartosenai, lenkiškų atitikmenų skaitytojas paprastai neranda (pvz., p. 26, 27, 37 ir toliau). Išimtį sudaro p. 65, 66, 81 ir kai kur kitur duodami lenkiški pavyzdžiai. Tai ypač mažina pasitikėjimą Daukšos įvardžių semantikos aprašymu (plg. Jūratės Pajėdienės pastabas šiuo klausimu – Pajėdienė 2002: 206). Reikia pritarti ir abiejų recenzentų nuomonei dėl statistinės įvardžių vartosenos analizės stygiaus monografijoje (plg. Maskuliūnas 2002: 225; Pajėdienė 2002: 207).

Kadangi autorius naudojosi (ar galėjo pasinaudoti) Jono Palionio sudaryta *Katekizmo* žodžių formų rodykle (Palionis 1995) ir Czesławo Kudzinowskio sudarytu *Postilės* žodžių indeksu (Kudzinowski 1977; šis leidinys nenurodytas nei literatūros, nei šaltinių sąraše), tai abejoti, kad knygoje aprašyti visi Daukšos įvardžiai ir jų formos, lyg ir nederėtų, tačiau Pajėdienė rado tokius monografijoje nepaminėtų įvardžio *niekas* inesyvo formų (žr. Pajėdienė 2002: 210). Grafiniai Daukšos vartojojamų įvardžių variantai monografijoje nurodyti toli gražu ne visi. Pavyzdžiu, asmeninių participinių įvardžių paradigmose nurodyti aš kilmininko variantai *manęs* DK 134₁₁, *manés* DK 136_{9–10}; dažnas naudininkas *mań* DK 9₁₀, 12₅, 26₂₀ ir kt.; galininkas *mánę* DK 69₂; abejonių kelia paradigmje išrodytas galininko variantas *mania* (p. 15). Įvardžio *tu* nenurodytas kilmininkas *tawęś* DK 155₁₈; galininko variantai *tawe* DK 11₂, *Tawę* DK 135₂₂, *tawę* DK 135₅; įnagininkas *tawim'* DK 177₂₁; adresyai *tawię* DK 169₂, *tawimp'* DK 182₂, *tawimp* DK 144₁, 155₆, 174₁₃; aliatyvai *tawęsp'* DK 62₁₉, *tawęsp* DK 136₁₆, 148₂₁, 149₁₁, *tawęsp* DK 136_{21–22}, 148₉, 149₂₂ ir kt., *tawęsp* DK 141₁; variantas *táwo* paradigmje klaidingai nurodytas kaip naudininkas (p. 16).

Daukšos tekstų pavyzdžiai knygoje duodami originalo rašyba. Norédamas patikrinti citatų ir atskirų formų perrašymo tikslumą su originalu palyginau skyriuje „Asmeniniai įvardžiai“ iš *Katekizmo* duodamus participinių įvardžių aš ir tu pavyzdžius (p. 14–17). Visų pirma atkreiptinas dėmesys į pavyzdžių metriką: nurodomas ne originalo puslapis, o *Katekizmo* 1995 m. leidimo puslapis (Jakštienė, Palionis 1995); be to, ne visais atvejais nurodomos puslapio eilutės. Perrašy-

mo netikslumų rasta tokiu: *mano* DK 410₃ – t. b. *máno* DK 170₃; *paties* DK 378₈ – t. b. *patiés* DK 154₈; *wiſiūſę* DK 404₁₈ – t. b. *wiſiūſę* DK 167₁₈; *pritikimūſe* DK 404₁₉ – t. b. *pritikimūſé* DK 167₁₉; *tawélp* DK 404₂₀ – t. b. *tawélp’* DK 167₂₀; *idant galecžé pažint* *tawę* DK 358_{20–21} – t. b. *idąni* *galecžé pažini* *tawę* DK 144_{20–21}; *Bažnicžia* DK 200₁₇ – t. b. *Bažnicža* DK 65₁₇; *kasg* DK 356₁₄ – t. b. *kasg* DK 143₁₄; *wéiksіs* DK 143₁₅ – t. b. *wéiksіs* DK 143₁₅; *efsі gu* DK 88₁₀ – t. b. *efsigu* DK 9₁₀; *krikþcžionis* DK 88₁₁ – t. b. *krikþcžionis* DK 9₁₁; *vžgіnes* DK 340₁₆ – t. b. *vžgіneš* DK 135₁₆; *Kq* DK 126₁₀ – t. b. *Kq* DK 28₁₀.

Knygos pratarmėje teigiamama, kad „Daukša rašė vidurinių aukštaičių tarme [...]. Dėl to jis kartais vadinamas „vidurinio raštų kalbos varianto“ atstovu“ (p. 7). Tačiau pagal Girdenio ir Zinkevičiaus tarmių skirstymą Daukšos tarmė priklauso vakarų aukštaičiams, o vidurinis raštų kalbos variantas taip vadinamas dėl jo vartojimo ploto geografinės padėties (plg. Zinkevičius 1972: 79, 3 išnaša).

Knygos pabaigoje spausdinamas literatūros sąrašas (p. 157–158), paaiškinami šaltinių, terminų sutrumpinimai ir pagrindiniai simboliai bei sutartiniai ženklai (p. 159). Pagrindinės knygos mintys pakartotos angliskoje santraukoje (p. 160–163). Knyga gražiai Valstybinės lietuvių kalbos komisijos lėšomis išleista.

Nežiūrint čia nurodytų trūkumų ir diskusinių minčių, Rosino monografija, be abejo, yra svarbus ir naudingas leidinys kalbos istorikams, baltistams ir indo-europeistams.

Vieno žymiausio mūsų tarmėtyrininkų ir leksikografų Vytauto Vitkausko monografijos vertė sudaro sistemingai išdėstyta gausi autentiška tarmių medžiaga, įdomios ižvalgos ir interpretacijos. Juos įvertinti – specialių studijų, recenzijų uždavinys. Knyga yra autoriaus prieš porą metų apgintas habilitacinis darbas (Vitkauskas 1999), todėl šioje apžvalgoje jos turinys nebus nagrinėjamas. Nuo habilitacino darbo knyga skiriiasi pridėta vokiška santrauka (tai kiek paredaguota buvusi habilitacino darbo santrauka; p. 195–220), dalykine rodykle (iš esmės tai knygoje minimų ar nagrinėjamų žodžių rodyklė; p. 221–238), sutrumpinimų sąrašu (p. 239–254) ir tuo, kad joje, žinoma, nebéra habilitaciniu darbu apibendrinamų autoriaus mokslo darbų sąrašo. Kone trečdalį knygos dėstomasios dalies (neskaičiuojant įvadinių skyrių, išvadų ir priedų) visiškai atitinka autoriaus pirmosios disertacijos (Vitkauskas 1974; naudotasi Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyriuje saugomu jos egzemplioriumi, signatūra F. 76 Ds 2024) tekstą arba yra jam artimas (plg. kad ir skyrius apie *e : i* (*ɛ, i, i*); *ɛ / i : e*; *u' / uo* kaitas knygoje (p. 53–65; 65–70; 96–107) ir disertacijoje (p. 90–103, 84–86, 124–136)). Dar koks trečdalis monografijos teksto yra anksčiau paskelbta įvairiuose periodiniuose leidiniuose (žr. autoriaus publikacijų sąrašą p. 261–262). Taigi nagrinėjamoji knyga artima vieno autoriaus straipsnių rinkiniui ar rinktiniam raštams (kad ir aptariamiems šios apžvalgos antrojoje dalyje).

Ankstesnių darbų tekstas, suteikiant jiems knygos pavidalą, redaguotas. Pavyzdžiui, skyrius „Regresyvinės balsių asimiliacijos reliktai?“ (p. 128–141; plg. atitinkamą habilitacino darbo skyrių (1999: 98–109)) sudarytas iš dviejų straipsnių – „Dėl regresyvinės balsių asimiliacijos kai kuriose šiaurės rytu žemaičių dūmininkų tarmėse“ (Vitkauskas 1963) ir „Nauji regresyvinės balsių asimiliacijos faktai Kuršėnų šnektoje“ (Vitkauskas 1975) (beje, nei habilitaciniu darbu apibendrinamų mokslo darbų sąraše (1999: 158–159), nei monografijos literatūros sąraše (p. 255–262) šių straipsnių nėra). Didžioji pastarajo straipsnio dalis atitinka dar ir pirmosios autoriaus disertacijos tekstą (plg. Vitkauskas 1974: §§55–56). Skyrius pabaigoje pridėtos trys naujos pastraipos (p. 139–141). Straipsnių tekstus tvarkant padaryta kai kurių pakeitimų. Išnašos sudė-

tos į tekštą arba jų atsisakyta, kai kur papildytos; iš tarminių pavyzdžių visur išbraukti į bendrinę kalbą transponuoti pavyzdžiai; pridėta žodžių *škrab'is*, *škrab'i* linksniavimo paradigma (p. 138). Būdvardžio *gražėnis* vienaskaitos paradigma (1963: 272) pakeista būdvardžio *g'er'ės'n'is* paradigma, šio būdvardžio daugiskaitos paradigmoje duota gretiminių formų (p. 132). Sukirčiuoti vietovardžiai, keisti kai kurie terminai: *literatūrinė kalba* (1963: 271) į *bendrinė kalba* (p. 132); *dūnininkų tarmės* daug kur keista į *dūnininkų šneklos*. Tvarkyta transkripcija, pvz., nuosekliai sužymėtas priebalsių minkštumas. Yra pataisyti korektūros klaidų, pvz., *duonininkų* (1963: 271, 6 išnaša) – *dounininkų* (p. 131, 20 išnaša); *priešdėlio pa dariniai* (1975: 82) – *priešdėlio padariniai* (p. 135) ir kt. Nemažai taisytas stilius, pvz.: *e eina betarpiskai prieš galūninių skiemeni* (1963: 269) – *e eina tiesiog prieš galūninių skiemeni* (p. 128); *tam tikrais atvejais yra nesvetima ir kai kurioms dūnininkų tarmėms* (1963: 269) – *tam tikrais atvejais yra pastebėtas ir kai kuriose dūnininkų šnektose* (p. 128); *tarmę, pasakyčiau, energingai veikia bendrinė kalba* (1963: 271) – *tarmę, pasakyčiau, stipriai veikia bendrinė kalba* (p. 132) ir kt.

Vis dėlto ir po redagavimo skyriuje liko klaidelių. Visų pirma, korektūros: knygos 128 ir 129 puslapiuose yra dvi a) pastraipos, o 130 puslapyje po b) pastraipos eina d) pastraipa; *sēni* (p. 129) – t. b. *sēnis*; *su žodžiu* (p. 129) – t. b. su žodžiu; *~n (p. 129) – t. b. *en ir kt. Pasitaiko ir kai kurių transkripcijos nelygumų, pvz., č'e' (p. 133) – t. b. č'e. Kai kurie pavyzdžiai tekštą perrenkant praleisti: *kėli* (plg. 1963: 270), *šimtamėti* (plg. 1963: 270), *èžę* (plg. 1975: 81); du kartus išspausdintas tas pats pavyzdys *šal'tén'is* (p. 135); liko skyrybos klaidų. Literatūros sąraše néra 128 puslapyje nurodytos V. Grinaveckio publikacijos (*Grinaveckis 1960*).

Atidaus redagavimo stinga visai knygai (leidinyje niekur neaptikau redaktoriaus pavardės), ypač tiems tekstams, kurie anksčiau nebuko publikuoti mokslineje periodikoje. Pavyzdžiui, pirmuojuose trijuose įvadiniuose knygos skyriuose (p. 7–20), perkeltuose iš habilitacinio darbo (plg. 1999: 3–11), knibžda skyrybos, rašybos, korektūros, logikos, stiliaus klaidelių. Pastebėtos tokios rašybos klaidos: *žemaičiuose* (p. 10) plg. *Žemaičiuose* (p. 8); *Smoczyński* (p. 16, 1 išnaša) – t. b. *Smoczyński; Chilinskio* (p. 19) – t. b. *Chylnskio*. Užkliuvo šie skyrybos dalykai: pvz. *LKŽ III* (p. 8) – t. b. *pvz., LKŽ III; tiriamar yra išlaikoma sistema* (p. 9) – t. b. *tiriamar, ar yra išlaikoma sistema; V. Péteraitis, 1997 462* (p. 9) – t. b. *V. Péteraitis 1997, 462* ir kt. Netaisyklingai pavartotas padalyvis sakinyje *Atidžiau nagrinėjant* (t. b. *nagrinédamas*) *kiekvieną žodį [...] pamatai ar suvoki* (p. 10). Gausu korektūros klaidų: *nuolatinio garsų junginių gludinimu* (p. 7.) – t. b. *nuolatiniu garsų junginių gludinimu; taisi* (p. 10) – t. b. *tarsi; reškimosi* (p. 11) – t. b. *reiškimosi; tai* (t. b. *taip*) *susiformavo vad. lingvistinės geografijos principas* (p. 12); *morfemastam* (t. b. *morfemas tam*) *tikrose pozicijose* (p. 12); kurie [...] *dažnai pasidaro visos tautos vartoja* (t. b. *vartojam*) (p. 12); *Toliau pamatysime [...] ir kiti atvejai* (p. 12–13) – t. b. *Toliau pamatysime [...] ir kitus atvejus; jaunagramatikų* (p. 13) – t. b. *jaunagramatikų* ir kt. Daugelyje sakinių neaiškūs loginiai ryšiai, pvz.: *Tai yra gal ir menka kai kam atrodanti problema, bet kiek matome iš literatūros gana įvairuojančių ir laikoma ne vieno tyrinėtojo artimais dėsniniems reiškiniams ir niveliuojam* (skyryba!; p. 8); *Reikia pasakyti, kad dialektizmu (tarmybe) literatūr ir net kalbininkų vartoja* reikšme „*bendrinėje kalboje pavartojamas tarmės žodis ar forma*“ (p. 8); *Kalbos dėsnis ir yra iš lyginimų šitaip nustatytas pastovus, kokioje pozicijoje istoriškai tariamas garsas susidare, jų junginys, morfema* (p. 12) ir kt. Plg. dar: *rutuliojimosi eiga, plétra* (p. 7); *stabiliai pakito* (p. 13). Kai kurių sakinių prastas stilius, plg.: *ir tai yra visiškai priimtinės tokis apibendrinimas* (p. 8); *Kas susiduria su tarmių leksika, dialektizmų nagrinėjimas būna labai aktualus ir keblus* (p. 8); *mes nebežinosime, bk veikiami ir niveliuojami, ir tikrosios šnekų padėties* (p. 10) ir kt. Literatūros

saraše nėra tokijų tekste minimų veikalų: *Grinaveckis 1978* (p. 15), *Serebrennikov 1975* (p. 15), *Mažiulis 1993* (p. 16), *Smoczyński 1986* (p. 16). Neišvengta pasikartojimų, pvz., p. 17–18 iš dalies kartojami tie dalykai (ir pavyzdžiai), kurie jau buvo išdėstyti p. 7. Dauguma čia paminėtų nesklandumų nepataisytų į knygą pateko iš autoriaus habilitacinio darbo.

Gaila, kad šios vertingos knygos leidyba negavo valstybės institucijų paramos, kuri turbtū būtų padėjusi pašalinti čia suminėtus ir kitus redagavimo bei korektūros trūkumus.

Rinktiniai raštai

2001-aisiais baigtu leisti **Alekso Girdenio Kalbotyros darbai** (I: 1962–1974, 420 p.; II: 1975–1987, 416 p.; III: 1988–2000, 476 p., Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas; I-II: 2000, III: 2001; apžvelgiami visi trys tomaj). Tais pačiais metais išėjo ir **Prano Kniūkštос** darbų rinktinė *Kalbos vartosena ir tvarkyba* (Vilnius: Lietvių kalbos instituto leidykla, 2001, 596 p.).

Aleksas Girdenis yra vienas aktyviausių, novatoriškiausių ir įdomiausių lietuvių kalbininkų. Tai platus akiračio ir interesų mokslininkas, dialektologas, fonologas, bendrosios kalbotyros ir kalbotyros istorijos specialistas. XX a. lietuvių kalbotyroje jo išvaryta ženkli vaga – vienas iš nedaugelio mūsų kalbininkų jis sukūrė savo kalbotyros mokyklą.

Pranas Kniūkštą lietuvių kalbotyroje labiausiai žinomas kaip dabartinės lietuvių kalbos vartosenos tvarkytojas, kanceliarinio (arba administracinio) stiliaus puoselėtojas, Lietvių kalbos institute išugdės Kalbos kultūros skyrių, *Kalbos kultūros* leidinio atsakomasis redaktorius.

Apžvelgiamosios rinktinės sudarytos pačių autorų. Jose sudėti per tris ar keturis mokslinio darbo dešimtmečius paskelbti straipsniai, recenzijos ir kiti rašiniai. Naujų, pirmą kartą skelbiamu, darbu šiose knygose mažai: Girdenio – du daktaro (kandidatinės) disertacijos *Mažeikių tarmės fonologinė sistema* skyriai ir Jono Kabelkos vadovėlio *Baltų filologijos ivadas* recenzija; Kniūkštос – straipsniai „Teisės kalbos taisyklingumas ir tikslumas“, „Vietminko vartojimas veiklos sričiai reikšti“, „Ivairių teisės dokumentų recenzijos ir atsakymai į raštu pateiktus klausimus. Girdenio nuomone, išdėstyta drauge su Rosinu parašytoje Grinaveckio *Žemaičių tarmių istorijos* recenzijoje (1974), „knygos pasirodymas būtų sveikintinas, net jeigu joje nerastume nė vieno visai naujo teiginio, nes tik knygoje išryškėja teorinės koncepcijos visuma, jos stipriosios bei silpnosios pusės ir tik knyga gali tvirtai įvesti tyrinėtojo faktinę medžiagą ir teorines išvadas į mokslo idėjų apytakos ratą“ (I, p. 386). Šioje apžvalgoje nesiimama nagrinėti abiejose rinktinėse išdėstyty teorinių koncepcijų, tenkinamasi jų sudarymo, dalykinio ir kalbinio redagavimo nagrinėjimu.

Girdenio publikacijos pagal žanrus sudėtos į kelis skyrius: pirmiausia skelbiami straipsniai, poto – lingvistinės pastabos, recenzijos ir pokalbiai su pačiu autoriumi. Kiekvieno skyriaus publikacijos išdėstytos chronologine tvarka. Kniūkštос straipsniai ir rašiniai suskirstyti pagal juose nagrinėjamas temas. Knigą sudaro penki skyriai: „Kalbos tvarkybos nuostatos ir būdai“; „Administracinė ir kanceliarinė kalba“, „Istaigų ir įmonių pavadinimai“, „Priesagos -inis būdvardžiai“, „Iš kalbos praktikos įvairovės“. Tėminiu, o ne chronologiniu principu remiamasi ir spausdinant publikacijas kiekviename skyriuje.

Abiejų autorų pratarmėse išdėstyti (Girdenio – I, p. 11–12; Kniūkštос – p. 9) tekstų pateikimo principai panašūs. 1. Tekstai neperdirbami ir netaisomi, atitaisoma tik viena kita vieta, tik būtinai atvejais pridedamos trumpos pastabos ar nuorodos į vėlesnius darbus (Girdenis), kai kurie ilgesni straipsniai sutrumpinti (Kniūkštос). 2. Dabartinta rašyba (Girdenis; Kniūkštос apie

rašybos tvarkymą neužsiminta). 3. Iš skyrybos taisytos tik akivaizdžios klaidos, šiaip ji palikta tokia, kokia buvusi (Girdenis; Kniūkštос apie skyrybos taisymus neužsiminta). 4. Taisytos ko-rektūros klaidos, pagal reikalą – ir fonetinės transkripcijos ženklai (Girdenis), pataisyti netikū-sios formuluočės ir stiliaus nesklandumai, išbraukti netinkami pavyzdžiai (Kniūkšta). 5. Kadangi „i kiekvieną rašinį žiūrima kaip į ano meto kūdikį“ (Girdenis), tai terminai ir „šiaip žodžiai, kuriuos šiandien visi kaip vienas peiktume“ (Girdenis) abiejų autoriių nekeičiami. 6. Šaltinių nuorodos nevienodinamos (Kniūkšta).

Peržiūrėjus kai kurias perspausdinamas abiejų rinkinių publikacijas¹ matyti, kad išdėstytu prin-cipu jose iš esmės laikomasi.

1. Girdenio taisymai visų pirma matyti straipsnių išnašose spausdinamose pastabose. Ijas savo recenzijoje atkreipė dėmesį ir Algirdas Sabaliauskas (2002). Jos trumpos, tikslios, kritiškos ir tikrai atrodo būtinės. Iš kitų taisymų pastebėta tam tikro ankstesnių teiginiu švelninimo (pvz., įterpiui *rodos* I, p. 193, 11 išnašoje) ir tikslinimo atvejų (pvz., straipsnyje „Lietuvių kalbos daiktavardžio linksniavimo tipų hierarchija ir pagrindinės jos kitimo tendencijos“ patikslinti den-drogramą statistiniai duomenys, II, p. 55 ir 58; Šaukėnų šnekto linksniavimo tipų hierarchijoje kitaip interpretuota vyriškosios giminės *i* ir priebalsinio kamieno vieta, II, p. 59–60, atitinkamai modifikuotas šios šnekto linksniavimo tipų hierarchinio grupavimo „medis“, II, p. 60). Visi šie ir kiti paties autorius taisymai didina perspausdinamų publikacijų vertę ir rinktinę daro įdomes-nę: juose atispindi autorius mokslinių pažiūrų kaita, iš dalies ir lietuvių kalbotyros raida. Tik pageidautina, kad tokio pobūdžio pakeitimai visais atvejais būtų pažymėti. Nuorodos į vėlesnius ar kitus apžvelgiamoje rinktinėje spausdinamus darbus skaitytojui tikrai yra patogios: jos padeda greit susirasti reikiama teksta.

Kniūkštос knygoje pastebimiau redaguoti ankstyvieji straipsniai. Pvz.: straipsniuose „Bejung-tukinis, bealkoholinis ir būdvardžių priesaga -inis“ ir „Būdvardžiai su formantais -alinis, -arinis, -yvinis, -atinis“ yra praleistų ištisų paragrafų, išmestų sakinių ir atskirų pavyzdžių, sujungtų para-grafų, pakeistų formuluočių, nedėtos net išnaša ir lentelė.

2. Girdenio rinktinės kalbą redagavo patyrusi filologinių leidinių redaktorė Agota Sriubienė. Jos darbo rezultatai matyti visuose peržiūrėtuose tekstuose. Iš rašybos šiuolaikinimo pėdsakų galima paminėti kad ir šiuos: *Prūsų lietuvių* pataisyta į *prūsų lietuvių* (I, p. 48); pataisyti riktais: šaknies *vīk-* rašyba (I, p. 48); *galbūt* (I, p. 52, 30 išnaša), *turbūt* (I, p. 377, 12 išnaša; I, p. 379) rašomi kartu ir nebeskiriami; *kur ne kur* rašomas be brūkšnelių (I, p. 190) ir kt. Nenuostabu, kad tokios apimties specialiųjų rašmenų kupiname veikale liko ir nepataisyti dalykų, pvz.: *Grammati-cke* – t. b. *Grammatiche* (I, p. 44, 4 išnaša); *V. Vaitkevičiutė* – t. b. *V. Vaitkevičiūtė* (I, p. 370, 1 išnaša); *Tromsö* – t. b. *Tromsø* (II, p. 51, 3 išnaša). Pavardei formos vienuose straipsniuose

¹ Atidžiau peržiūrėti šie Girdenio straipsniai ir recenzijos: „Dėl lietuvių kalbos tarmių klasifikacijos“ (drauge su Z. Zinkevičiumi; I, p. 44–55), „Ką turi dūnininkai vietoj literatūrinės kalbos *ie, uo*“ (I, p. 190–193), *Lietuvių kalbos gramatikos* dviejų pirmųjų tomų recenzija (drauge su V. Žiliu; I, p. 370–386), „Lietu-vių kalbos daiktavardžio linksniavimo tipų hierarchija ir pagrindinės jos kitimo tendencijos“ (II, p. 50–62), „Pridėtinis *h-* senusuose lietuvių raštuose – priegaidės ženklas?“ (II, p. 315–320), „Naujesni tarmių fonetinės transkripcijos rašmenys“ (drauge su P. Skirmantu; III, p. 335–351). Iš Kniūkštос knygos panogra-nėti straipsniai: „Būgos diegti kalbos norminimo principai“ (p. 13–29), straipsnio „Kanceliarinės kalbos pradmenys Jablonskio raštuose“ dalis (p. 213–219), „Dabartinė kanceliarinė kalba“ (p. 249–254), „Be-jungtukinis, bealkoholinis ir būdvardžių priesaga -inis“ (p. 407–413), „Būdvardžiai su formantais -alinis, -arinis, -yvinis, -atinis“ (p. 413–417), straipsnio „Kaip reiškiame paskirti“ dalis (p. 465–471).

rašomos originalios, pvz.: *Schmalstiego* (II, p. 61), *Saussure'o* (III, p. 241), o kituose (taip pat moksliniuose!) – adaptuotos, pvz.: *Briukneris, Mejé, Ekblūmas* (I, p. 385), *Sosiūras* (II, p. 351). Vietomis prie pavyzdžių stinga tarmės pavadinimo arba bendrinės kalbos sutrumpinimo (plg. III, p. 342, 344, 347–348).

Kniūkštost knygoje rašybos taisymų pastebėta mažai: *irracionālinis > iracionālinis* (p. 414); *ne kaip > nekaip* (p. 470); neišretinti žodžiai *Funkcinis tikslungumas* (p. 27); pataisyta pavardės *Sirvydo* rašyba (p. 18). Pataisyti kirčio ženklai *žmōniškas > žmóniškas* (p. 407), *à u k s o > á u k s o* (p. 408); uždėtas kirčio ženklas žodyje *d e k o r ā c i n i s* (p. 416), žodyje *v i e n o s*, atvirkščiai, kirčio ženklas nuimtas (p. 28). Viena kita klaidelė įsivėlė cituojant Jablonskio raštus: *spausdintus* (p. 218) – t. b. *spauzdintus*; *reikia susirašyti* (p. 218) – t. b. *reikią susirašyti*. Būgos raštų citatose taip pat pasitaiko netikslumų: turi būti *kūla-raišas*, o ne *kūla-raišas* (p. 19), *óbul-mušas*, o ne *obuol-mušas* (ten pat), žodis *stiklas* svetimžodžių sąraše kažkodėl išvirto į žodį *stālas* (p. 22), sangrąžinė forma *austis* pakeista paprastaja *austi* (p. 23), vietomis nuimti buvę kirčio ženklai. Skardžiaus veikalas „Ankstyvesnė ir dabartinė lietuvių bendrinės kalbos varatosena“ citatoje taip pat „taisytos“ kai kurios formos: *nebegalime* (p. 141) – t. b. *nebegalima*; *noromis nenoromis* (p. 141) – t. b. *noroms nenoroms*. Knygoje ne iki galio suvienodinta asmenvardžių rašyba, plg.: *Leskynas* (p. 17) ir *E. Sepiro* (*E. Sapir*) (p. 74).

3. Girdenio rinktinės tekstuose, kaip teigama ir pratarmėje, pataisytos kai kurios skyrybos klaidos, pvz.: išskirti įterpiniai iš vienos pusės (I, p. 45), *Iš kitos pusės* (I, p. 46); *tokie pavadinimai, kaip dzūkai, kāpsai [...], neabejotinai yra odioziniai* (I, p. 52); nebeskiriamas padalyvinė laiko aplinkybė *jomis negalima remtis klasifikuojant tarmes* (I, p. 47). Viena kita nepataisytą klaidelę vis dėlto liko: paliktas nereikalingas kablelis po žodžio *rodo* sakinyje *Tokie redukuoti balsiai kaip fonemos egzistuoja ir vad.* „*Mūšos upyne*“ – *tai rodo, ne tik kvazihomonimų [...] skyrimas, bet ir daugybė kitų ypatybių* (I, p. 49, 20 išnaša); taip pat sakinių *O, jų neatsisakant* pradžioje (I, p. 380). Nors nusistatyta skyrybos nedabartinti, tačiau vienu kitu atveju to nesilaikyta, todėl atsirado skyrybos nelygumų. Pavyzdžiui, lyginamieji posakiai vienais atvejais neskiriamai, o kitais atvejais – skiriamai, plg.: žodžio *gale visada yra daugiau balsių negu atitinkamuose negalūniniuose skiemenyse* (I, p. 49) ir *galūniniuose skiemenyse yra mažiau balsių, negu atitinkamuose negalūniniuose* (ten pat); *lk. ie, uo atitikmenys skamba trumpiau, negu y, ū atitikmenys* (I, p. 191); *ne toks puikus dialektologas, kaip K. Jaunius* (I, p. 192). Iš gramatikos dalykų reikia paminėti nepataisytą neiginio kilmininką sakinyje *tokie skaičiavimai iprastines latvių linksniuočių klasifikacijas iš esmės nepakeistų* (II, p. 61, 19 išnaša).

Kniūkštost tekstų skyryba taip pat tvarkyta. Pataisytos buvusios klaidos, pvz.: padėtas kablelis prieš pasikartojantį jungtuką sakinyje *kilmininkas gali reikšti ir priemonės paskirtį, ir seikimąjį dalyką* (p. 467); išbrauktas dvitaškis prieš pavyzdžius sakinyje *vartoti neutralius barbarizmus, tokius kaip dūšia, ūlyčia, adyna, lenciūgas, Būga niekam nėra siūlęs* (p. 28); išmestas kablelis po mat sakinyje *Mat būdvardžiai [...] rodo daiktavardžiu žymimo daikto trūkumą* (p. 411–412); panaikintas kablelis po *visų pirma* (p. 13); prieš išplėstinę laiko aplinkybę sakinyje *principai, kuriais jis rēmėsi dirbdamas norminimo darbą* (p. 14). Peržiūrėtuose tekstuose dar liko skyrybos nenuoseklumų. Pavyzdžiui, sakinyje *romeniškas skaitmuo reiškia raštų tomą, arabiškas – puslapį* (p. 15, 7 išnaša) įdėtas brūkšnys, tačiau panašiame sakinyje *pirmają slaviška laikę A. Leskynas [...], dvi paskutiniq̄ias kurį laiką pats Būga* (p. 17) brūkšnio nėra. Prieš lyginamajį posakį sakinyje *neturėjo tokios įtakos kaip Jablonskis* (p. 14) kablelis neberašomas, tačiau daugeliu atvejų šioje vietoje jis paliktas, plg.: *būdvardis begalinis nėra visai toks pat, kaip, sakysim, besotinis ar*

beakuotinis (p. 410), *Lietuvių kalboje buvusi paskirtis reiškiama tomis pačiomis formomis, kaip ir kiekviena paskirtis* (p. 471). Tas pat ir skirtumo lyginamuosiuose posakiuose: sakiniuose *Kažin ar galima prieštarauti, kad b e v e r s t u v i s plūgas [...] patogiau negu b e v e r s t u v i n i s [...]*? (p. 410), *Daugeliu atvejų teiktinesni literatūrinei kalbai yra būdvardžiai dėgminis, problēminis [...] negu dogmātinis, problemātinis [...]* (p. 417) kablelis prieš jungtuką nebededamas, tačiau daugeliu panašių atveju jis paliktas, plg.: *Tuose sakiniuose naudininkas labiau priklauso veiksmažodžiams ar dalyviams [...], nekaip daiktavardžiams [...]* (p. 470). Kablelio, atrodo, reikėtų sakinyje *Kitame vėliau rašytame straipsnyje* (p. 19), nes kalbama ne apie kelis vėliau rašytus straipsnius, o apie tą patį straipsnį, kuris buvo parašytas vėliau. Nereikalingi kableliai sakiniuose *Toleruodamas gretimybes, Būga rūpinosi neuždaryti durų į literatūrinę kalbą tarmių lobiam*s (p. 28); *Savo straipsniuose ir kitokuose raštuose, kalbėdamas apie tuos dalykus, Jablonskis vartoja jiems nusakyti reikalingus žodžius ir pasakymus* (p. 214). Skyryba neleistinai „šiuolaikinta“ Skardžiaus veikalo „Ankstyvesnė ir dabartinė lietuvių bendrinės kalbos vartosena“ citatoje (p. 141).

4. Pataisyti korektūros klaidų ar tiesiog riktu Girdenio tekstuose gana daug. Pavyzdžiui, pataisyta iškritusi eilutė lentelėje „Pagrindiniai transkripcijos rašmenų rinkinio FONTRA ženkli“ (III, p. 339); pataisytas autoriaus straipsnio pavadinimas (II, p. 56, 11 išnaša). Vienas kitas dalykėlis vis dėlto liko praziūrėtas: klaidingai nurodytas pirmosios straipsnio „Pridėtinis h- senuo siuose lietuvių raštuose – priegaidės ženklas?“ publikacijos tomas (II, p. 315) – turi būti ne 22(2), o 23(2); lentelėje „Šaukėnų šnekto linksniavimo tipų panašumo indeksai“ (II, p. 59) įsivėlė klaidelės: i , ir C_m indeksas nesuapvalintas, o i , ir C_f indeksas buvo (ir turbūt turėtų būti) ne 0,7, o 10,7. Netikslus naujas tarmių skirstymo žemėlapis, pridėtas prie straipsnio „Dėl lietuvių kalbos tarmių klasifikacijos“ (I, p. 55): tame ne tik mažiau gyvenamųjų vietų, bet ir nebeliko tarpių šnekto tarp vakarų aukštaičių šiauliškių ir žemaičių bei rytu aukštaičių tarmių, Vabaliukės patarmės (ji padaryta širvintiškių tarmės dalimi). Straipsnyje „Naujesni tarmių fonetinės transkripcijos rašmenys“ (III, p. 335–351) autoriaus drauge su P. Skirmantu aprašytas specialiai tarminiams tekstams skirtas šriftų komplektas FONTRA, duota jo taikymo pavyzdžių. Rengiant spaudai nagrinėjamus raštus buvo graži proga pasinaudoti šio šriftų komplekto teikiamomis galimybėmis ir tarmių duomenų pateikimą rinkinyje suvienodinti. Pavyzdžiui, straipsnyje „Dėl lietuvių kalbos tarmių klasifikacijos“ priebalsių palatalizacija žymima „minutės“ ženklu, dažniausiai rašomu virš raidės; priebalsių minkštumas žymimas ir prieš priešakinės, ir prieš užpakalinės eilės balsius, o šalia esančiame straipsnyje („Mažeikių (šiaurės vidurio dounininkų) tarmės pokirtinių skiemenu priegaidės“, žr. I, p. 56–75) priebalsių palatalizacija žymima lankeliu virš raidės; be to, žymimas tik priebalsių, einančių prieš užpakalinės eilės balsius, minkštumas. Juo labiau, kad paties autoriaus rašoma: „Palatalizaciją ir palataciją kai kas yra žymėjės ir kitaip: t', d', b', p, č. Bet šiuos ženklus patartina vartoti tik cituojant atitinkamus senesnius darbus, taip pat kai tikslinga tam tikruose kontekstuose skirti menkesnę ir stipresnę palatalizaciją“ (III, p. 345). Net vieno straipsnio tekste ir lentelėje skirtingai transkribuojami tie patys tarminiai bendrinės kalbos žodžio gyvą atitikmenys (plg. I, p. 50 ir I, p. 54). Straipsnyje „Pridėtinis h- senuo siuose lietuvių raštuose – priegaidės ženklas?“ palyginti tiksliai perrašyti Daukšos Postilės pavyzdžiai. Vis dėlto jiems perrašyti pritrūko kai kurių rašmenų, pavyzdžiui, p (musímp' 33₁₄, ne musímp' II, p. 316), i (ef' 173₁₈, ne ef' II, p. 315 ir kitur), ī (gīw' 521₁₁, ne gīw' II, p. 316 ir kitur); apibendrinatas į rašmuo net ir ten, kur aiškiai matyti į (žmógui 92₃₄, ne žmógui II, p. 316 ir kitur). Pavyzdžiuose pasitaiko ir klaidų, pavyzdžiui, turi būti ne *pafáulis horé līksminas* (II, p. 319), o *pafau-lis horé līksminas* 214₃ ir kt.

Kniūkštос rinktinėje nemaža stiliaus taisymų, pvz.: išbrauktas pasikartojantis įvardis jo sakinje *Ta „nuodėmė“ labiausiai truko objektui vertinti jo indėlį į kalbos praktiką ir [jo] reikšmę literatūrinei kalbai* (p. 13); siekiant išvengti žodelio pasikartojimo įvardis *Bet kurio* pakeistas į *Viso: Viso norminamojo darbo pagrindas yra konkrečioji kalbos medžiaga, bet Būga kalbos faktus ypač vertino ir ypač jais remėsi* (p. 18). Pastarajame sakinje neiprastai pavartotas jungtukas *bet:* tame, atrodo, geriau tiktų *o.* Sakinys yra kanceliarinės kalbos terminų, kurių dalis atejo iki mūsų dienų pataisytais yra tokiai kanceliarinės kalbos terminų, kurie atejo iki mūsų dienų (p. 215). Pakeisti atskiri žodžiai, pvz.: *tyrinėtojas* pakeistas žodžiu *tyréjas* (p. 29), žodis *baltinius* pakeistas žodžiu *marškinius* (p. 465). Yra žodžių tvarkos pakeitimų, pvz., sakinje *skaitytojas ne tik rastų reikiamus faktus, bet ir suprastų juos>juos suprastų* (p. 253). Veiksmažodžiai sukeisti vietomis pavyzdžiuose *išvažiavo malką, išvyko mokyti* (buvo *išvyko malką, išvažiavo mokytis*) (p. 465, 2 išnaša).

5. Terminų Girdenio rinkinio pratarmėje žadėta nekeisti. Daugeliu atvejų taip ir padaryta, pvz., palikta *aksiomatiškai* (I, p. 383) ir kt. Vis dėlto šios nuostatos laikytasi nenuosekliai: terminas *maksimumų metodas* pakeistas į *vidurkių metodas* (II, p. 55); *prosodine* pataisyta į *prozodine* (I, p. 48) ir kitur, *grafemų* pakeistas *rašmenų* (III, p. 335). Be reikalo akademinės gramatikos apibūdinimas *aprašomojo-norminio tipo* pataisyta į *aprašomojo-norminamojo tipo* (I, p. 384): būtent taip jos pobūdį nurodytame puslapyje (Ulydas, red. 1965: 3) apibrėžė redaktorius. Atskirų žodžių vartosenos perspausdinamuose tekstuose Girdenio taip pat žadėta netaisyti. Tikrai, juose paliktas priešpriešos reikšme vartojamas jungtukas *tuo tarpu kai* (I, p. 53); *Tuo tarpu* (II, p. 51); nepakeista žodžių tvarka įterpinyje *žodžiuose tipo* dienelė, dienős (I, p. 52). Vietomis, nors autorius ir nebuvo numatyta, kalbos kultūros ir stilistikos dalykai taisyt, pvz.: sudėtingos sandaros sakinys *Kalbamąsias konstrukcijas...* (I, p. 378) suskaidytas į du trumpesnius; kiekybinio lyginimo jungtukas *kaip... taip ir* pakeistas jungtuku *tieka... tiek ir* (III, p. 337); kai kur ilgosiomis pakeistos autoriu būdingos trumposios formos, pvz., *nutrūkusi* vietoje *nutrūkus* (III, p. 350).

Terminų keitimo P. Kniūkštос knygoje nepastebėta.

6. Knigos *Kalbos vartosena ir tvarkyba* išnašos, kaip rašoma pratarmėje, nevienodintos. Jose pasitaiko ir klaidelių, pvz., netikslus P. Skardžiaus veikalo „Ankstyvesnė ir dabartinė lietuvių bendrinės kalbos vartosena“ pavadinimas (*Ankstesnė...*) ir leidimo metai (1971, o ne 1968) (p. 141, 2 išnaša).

Literatūros nuorodos nesuvienodintos ir Girdenio raštuose: plg., pavyzdžiu, *A. Rosinas, Šaukėnų šnektojā, ē ir i kamieno daiktavardžiai, – Kalbotrya XXIII (1) (1971) 53* (I, p. 251, 54 išnaša) ir *A. Rosinas. Šaukėnų šnektojā, ē ir i kamieno daiktavardžiai. – „Kalbotrya“, 1971, t. XXIII (1), p. 49–54* (II, p. 56, 11 išnaša). Tai, kad jos gana margos, pripažista ir pats autorius (plg. I, p. 11), tačiau jas sutvarkyti nebūtų buvęs jau toks nenuveikiamas darbas.

Abiejų rinkinių pabaigoje spausdinamos rodyklės, kurios tokio pobūdžio leidiniuose labai reikalingos. Kniūkštос knygoje idėta net penkių dalių rodyklė. Is esmės tai dvi rodyklės: dalykinė (p. 579–586) ir žodžių bei žodžių junginių (p. 586–589). Girdenio *Kalbotyros* darbų trečiojo tomo pabaigoje idėta vieno puslapio teminė rodyklė (III, p. 473) ir gana ilgas bendraautorius, padėjėjų bei konsultantų sąrašas (III, p. 474–475). Teminė rodyklė tokiam leidiniui aiškiai per menka: ne ką didesnė ir informatyvesnė už bendrą visų trijų tomų turinj, kurio, beje, rinktinėje nėra. Rodyklė sudaryta iš straipsnių pavadinimų – joje nurodoma tik straipsnio pradžia (i tai

atkreiptas dėmesys tomo pratarmėje), todėl iš tiesų tai tėra teminė straipsnių rodyklė. Kai kurie rodyklės antraštiniuose žodžiai klaidina, pavyzdžiu, radęs joje temą *Dialogai* gali pamanyti, kad nurodomuose puslapiuose Girdenio rašyta apie šią diskurso ar teksto rūšį – dabartinėje kalbotyroje tai gana populiaru tema. Deja, nurodytose vietose skaitytojas ras ne mokslinius straipsnius, o dialogus su pačiu autoriumi. Beje, niekur neparašyta, kas rodyklę sudarė. Antrasis sąrašas savo iškai įdomus todėl, kad rodo autoriaus kolegialumą, bendro darbo pomėgi. Sąraše ir mokytojai (Jonas Kabelka, Leonas Valkūnas, Zigmantas Zinkevičius), ir kolegos (daugiausia bendradarbiauta su Aldonu Pupkiu, Albertu Rosinu, Bonifacu Stundžia bei Vladu Žiliu), ir gausus mokinių būrys.

Nė vienoje rinktinėje neradau jų autorių bibliografijos (nors Girdenio bibliografija sudaryta ir išleista atskira brošiūra, kurios išėjo net du leidimai (plg. Skirmantas, red., 1997), tereikėjo ją tik perkelti į raštus). Bibliografijos atspindėtų autorių mokslienės minties raidą, produktyvumą, matytusi, kurios publikacijos į rinktines nepateko.

Girdenio rinktinėje kiekvienas straipsnis turi angliską, o kai kurie – dar ir kitomis kalbomis parašytas santraukas. Kniūkštose knygoje trumpa angliska santrauka įdėta po rodyklių (p. 591–594).

Nagrinėjamus leidinius sieja ir tai, kad abu jie paremti Valstybinės lietuvių kalbos komisijos. Girdenio mokslo darbų rinktinė išleista Danguolės Mikulėnienės iniciatyva, jos ir redaguota. Už skatinimą knygą parengti ir pagalbą leidžiant Danguolei Mikulėnienei pratarmėje atskirai dėkoja ir Kniūkšta.

Raščios palikimo leidimai

2001-aisiais išėjo nauja **Guido Michelinio** parengta knyga – *Jonas Bretkūnas. Giesmes Du-chaunas ir kitos 1589 metų liturginės knygos: tekstai ir jų šaltiniai* (Vilnius: Baltos lankos, 2001, 301 p.). Tais pačiais metais naują knygų seriją pradėjo leisti žurnalas *Archivum Lithuanicum*. Ji pavadinta *Bibliotheca Archivi Lithuanici* ir skirta didesnės apimties straipsniams bei šaltiniams senųjų tekstu istorijos, socialinio kalbos konteksto ir tradicinės filologijos tematika. Pirmosios šioje serijoje išėjo **Giedrius Subačiaus** parengta knyga *Kalikstas Kasakauskis: Lietvių bendri- nės kalbos konjunktūra* (Vilnius: Lietvių kalbos instituto leidykla, 2001, 128 p.) ir *Jano Maleckio ir Jano Sekluciano polemika dėl katekizmo kanoninio vertimo*, parengė **Vaidotas Rimša** (Vilnius, Lietvių kalbos instituto leidykla, 2001, 180 p.).

Visi trys leidiniai turi savitū sandaros bruožų. Michelinio knygos pagrindą sudaro Jono Bretkūno 1589 metais išleisti veikalai, jų tekstai ir šaltiniai su komentariais. Knygos pradžioje yra trumpas įvadas lietuvių, anglų ir vokiečių kalbomis (p. 7–15). Kaip priedas knygoje išspausdinti „Pavyzdžiai iš vokiškų bei lotyniškų XVI a. knygų“ (p. 279–289) (tai kai kurių pirminių originalų atskirų vietų fotokopijos) ir „Tekstų sąrašas pagal pirmąsias eilutes“ (p. 290–299), kuris padės skaitytojui susirasti reikiama tekstą; be to, tame apibendrintai nurodomas lietuviškų vertimų santykis su originalais. Subačiaus knygoje svarbiausia yra studija apie Kasakauskio pažiūras į bendrinę kalbą, jai ir skiriama daugiausia vienos (p. 11–66), o rankraštinės Kasakauskio pastabos apie Valančiaus Žemaičių vyskupystės kalbą (p. 69–124) (skelbiamos pirmą kartą!) spausdinamos tik kaip priedas. Rimšos parengto leidinio didžiąją ir svarbiausią dalį sudaro Jano Maleckio traktato *Defensio verae translationis corporis Catechismi in linguam polonicam* ir jo lietuviško vertimo publikacija; nemažas skyrius „Jano Maleckio ir Jano Sekluciano polemika: Martyno

Mažvydo aplinka“ (p. 9–33) tėra šios publikacijos įvadas. Po jo įdėtas šaltinių ir literatūros sąrašas (p. 34–37) ir įvado santraukos vokiečių (vertė Frankas Zuberis, p. 38–40) bei lietuvių (p. 41–42) kalbomis.

Michelinio parengtos knygos įvade aptartas Bretkūno *Kollecty* – seniausios išlikusios lietuviškos maldaknygės, giesmynų *Giesmes Duchaunas* ir *Kancionalas* tekstų bei melodijų šaltiniai, išryškinti Bretkūno naujai skelbiami vertimai. Toliau įvade paaikinti tekstų bei melodijų publikaivimo ir tekstų perrašymo principai. Drauge su leidinio recenzentais (plg. Kabašinskaitė 2002: 216–217; Karaciejus 2002: 320) tenka pripažinti, kad toks įvadas mokslinei Bretkūno raštų publikacijai per menkas: tame liko neatskleisti kai kurie esminiai skelbiamų tekstų kilmės, anksčesnių tyrimų, rankraštinių giesmių autoriystės klausimai.

Subačiaus studija *Kalikstas Kasakauskis: Lietuvių bendrinės kalbos konjunktūra* pratęsia jo ankstesnius XIX amžiaus žemaičių raštijos tyrimus, visų pirmą monografiją *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos* (1998): studijoje taikoma ta pati tyrimo metodika, panašūs aprašymo aspektai ir dėstymo tvarka. Išsikelėtą tikslą – atskleisti Kasakauskio pažiūrų į bendrinę kalbą raidą bei konjunktūrą, prie kurios jis taikesi (p. 12), – autorui pavyko pasiekti: skaitytojas susidaro pakankamai aiškų supratimą apie šio XIX amžiaus kultūros darbininko nuostatas bendrinės kalbos atžvilgiu ir jų kaitą nulėmusias aplinkybes. Gerai atskleidžiama Kasakauskio kalbos tarminio pamato kaita, kalbinės strategijos teritorinė orientacija, polinkis bendrinės kalbos taisykles grįsti teorinėmis nuostatomis, ne vien vartosena. Rašomosios ir šnekamosios kalbos santykio Kasakauskio raštuose svarstymai atrodo neturėti pakankamo pagrindo: galiausiai paties autoriaus daroma išvada, kad „Kasakauskis tebesijautė pirmojoje – tarmės parinkimo bk stadijoje, kai šbk [šnekamosios bendrinės kalbos – A. J.] problema dar net nėra numatoma“ (p. 61). Kai kurie studijos teiginiai ir pati tyrimo metodika kelia abejonių. Klaudingai nustatyta Kasakauskio gimtoji šnekta – ji priklauso pietų žemaičiams raseiniškiams, o ne varniškiams (žr. Vitkauskas 2002 ir ten nurodytą literatūrą) – vėliau neleidžia autorui teisingai palyginti pasirinktų „žemaitiškų“ ir „aukštaitiškų“ Kasakauskio kalbos ypatybių: vakarų aukštaičių [an] atitikmenę (p. 33–34), žemaičių afrikatų dėsnio veikimo (p. 34) ir kt. Abiejonių kelia žemaitiškų kalbos ypatybių „pastebimumo“ žemaičiams kriterijaus apibendrinimas, jo nustatymo būdas ir triju pakopų skyrimas. Nagrinėjamoji studija kaip tik rodo, kad vėlesniuoju kūrybos laikotarpiu „žemaitindamas“ savo raštų kalbą Kasakauskis nuosekliai nekeitė kai kurių „lengviausiai pastebimų“ aukštaitybų (dvibalsių žodžių gale į žemaičių [ā] arba [ē], vienaskaitos naudininko galūnės), tačiau keitė kai kurias „vidutiniškai pastebimas“ ypatybes (stengėsi nuosekliai žymeti paplatėjusį žemaitišką [e], vartojo žemaitiškas vienaskaitos imperatyvo, net veiksmažodžių esamojo laiko „trečiojo asmens“ galūnes) (plg. p. 33, 40 ir 21). Tas pat ir su „vidutiniškai žemaičiams pastebimomis“ žemaitybėmis. Vadinasi, Kasakauskiui žemaitiškų kalbos ypatybių „pastebimumo“ hierarchija buvusi kitokia, nei tiems trims XIX a. pradžios autoriams, kurių kalbos pagrindu ši hierarchija nustatyta monografijoje *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos* (Subačius 1998: 32–39). Visi žemaičiai autoriai Subačiaus matuoja vienu masteliu. Tačiau nekintamų visame žemaičių plote fonologijos ar gramatikos ypatybių nėra daug. Ypač dažnai iš bendrų dėsnii iškrenta pietų žemaičiai raseiniškiai – tipiška pereinamoji tarmė iš vakarų aukštaičių į žemaičius (Zinkevičius 1994: 107, 109). Pavyzdžiu, tariamosios nuosakos vienaskaitos pirmojo asmens forma su -čio Subačiaus laikoma viena iš žemaičių tarmių ypatybių sunkiausiai pastebima. Tačiau žemaičių pietyričiuose (daug kur pagrečiui) vartojamos atitinkamos formos su -čia ir -čiau, vietomis ir su -č (Morkūnas, red., 1991: 103 žemėlapis; Zinkevičius 1966: 263). Formos su -čiau taip pat plačiai vartojamos ne tik aukštaičių,

bet ir dalies žemaičių (ten pat). Autorius pats teigia, kad „Kasakauskio gimtosiose vietose <...> šios formos pabaiga -čiau <...> nesiskiria nuo dalies vakarų aukštaičių“ (p. 14). Taigi Kasakauskio gimtojoje šnekoje galėjo būti vartojamos formos ir su -čio, ir su -čia; jų kaitaliojimo nereikėtų laikyti nei aukštaitinimo (kaip teisingai daroma p. 14), nei žemaitinimo (kaip daroma p. 23) požymiu. Tad ar nebūtų geriau kiekvieno žemaičio autoriaus kalbos santykį su aukštaičių tarmėmis visų pirma nustatyti pagal individualius, atsižvelgiant į jo tarmę parinktus, kriterijus? Kaip ir ankstesnėje monografijoje, Subačius daug dėmesio skiria Kasakauskio veikalų rašybai: studijoje gerai atskleisti gramatikos ir vėlesniųjų tekstu rašybos skirtumai (p. 45), ižvalgiai ištirta *Išguldymų Šventų Evangelijų* kiriliškoji rašyba (jškinamai įrodyta, kad ši knyga „buvo pirmiau parašyta lotyniškomis raidėmis, ir parašyta paties Kasakauskio“ (p. 45)), atskirai išnagrinėta citatų iš Giedraičio *Naujo Testamento* rašyba ir kalbos ypatybės. Remiantis Kasakauskio rašybos raida tvirtai nustatyta, kad pastabas apie Valančiaus *Žemaičių vyskupystę* jis parašė ne 1866 metais, kaip manė Vaclovas Biržiška, o anksčiau, tarp 1848 ir 1863 metų. Studijos pabaigoje autoriaus daroma svarbi išvada, kad Kasakauskio gramatikos, kuri buvo „pirmoji ir vienintelė spausdinta originali lietuvių kalbos gramatika“ (p. 61), siūlomos normos pasekėjų nesulaukė, kitų šio autoriaus veikalų kalbos įtakos amžininkams taip pat nematyti.

Rimšos parengtos knygos įvade trumpai apžvelgiami Maleckio ir Sekluciano gyvenimas bei veikla, jų katekizmų vertimo bei spausdinimo aplinkybės, sandara, nurodomi bibliografiniai duomenys. Toliau detaliai aprašoma Maleckio ir Sekluciano polemika. Daug dėmesio skiriama jos turiniui (išrinktos ir referuotos šešios Maleckio formuluotės, kurias jis pats laikė geresnėmis nei kitų vertėjų, ir trylika Maleckio katekizmo vietų, kurias peikė Seklucianas), mažiau – argumentams. Kaip ir dera, atskirai aptariamos polemikos sąsajos su Mažvydo katekizmu. Rimšos atidžiai suregistravoti poleminių veikalų ir lietuviškojo katekizmo sutapimai bei skirtumai. Daroma gana atsargi išvada: nors Mažvydo atsižvelgta „ne į visus diskutuotus ir Maleckio siūlytus vertimo variantus“, tačiau „akivaizdu, kad jis nutolo nuo SeK būtent tose vietose, dėl kurių jau keletą metų Prūsijos kunigaikštijoje virė karšta diskusija“ (p. 31). Rimšos atlirkas lyginimas rodo, kad Maleckio ir Sekluciano polemika Mažvydui buvo ne tik žinoma, bet ir padarė tam tikrą įtaką pirmosios lietuviškos knygos sandarai, kalbai bei stilistikai, todėl atitinkamu požiūriu tiriant Mažvydo katekizmą būtina į šią įtaką atsižvelgti. Įvado pabaigoje pateikiama naujų, gana įtikinamų argumentų pirmosios lietuviškos knygos datavimo klausimu. Rimšos nuomone, Mažvydo katekizmas „turėjo pasiroyti 1547-ujų pradžioje, o *Defensio* galėjo būti parašytas iki 1547 metų birželio, t. y. tarp MžK ir Sekluciano *Didžiojo katekizmo*“ (p. 33).

Tekstų publikavimo principai visuose trijuose leidiniuose panašūs. J. Bretkūno tekstu faksimilė spausdinama pagrečiui su jų šaltiniais, pateikiami ir melodijų šaltiniai. Skirtingai nei serijos *Bibliotheca Archivi Lithuanici* knygose, pirminiai tekstai pateikiami supaprastinta rašyba – „perrašyti dabar vartojamomis raidėmis“, o melodijos – „nekeičiant šaltinių raktą į smuiko raktą“ (p. 8). Tekstų perrašymo principai parengėjo detaliau neįdėstyti ir kelia tam tikrą abejonių (plg. Kabainskaitė 2002: 220–222). Kadangi publikuojami Bretkūno tekstai parengėjo neaprašyti, nežinia, kiek fotokopijų dydis atitinka originalą. Rankraštinių giesmių fotokopijos beveik neįskaitomas, todėl jų perrašas būtų buvęs labai pageidautinas (plg. Karaciejus 2002: 323). Bretkūno tekstus perrašant padaryta klaideliai. Be ankstesnių recenzentų nurodytų, galima paminėti dar šias iš įvado: *praschom* (p. 7) – t. b. *prascham* (plg. faksimilė p. 227); *Sussimilstantis* (p. 7) – t. b. *Sussimilstansis* (plg. p. 228); po versikulu (p. 7) – t. b. po versikulų; *Tewe* (p. 7) – t. b. *Tlewe* (plg. p. 251); *dągusu* (p. 7) – t. b. *dangui* (plg. p. 251); *nu* (p. 7) – t. b. *ne* (plg. p. 53);

Adoma (p. 7) – t. b. *Adama* (plg. p. 88); *vieno* (p. 7) – t. b. *wieno* (plg. p. 94); *malonus* (p. 8) – t. b. *Malonus* (plg. p. 113); *Bagotas* (p. 8) – t. b. *Bagots* (plg. p. 127); „*išskyrus* Biblijos eilutę nr. 16 gale“ (p. 8) – t. b. „*išskyrus* Biblijos eilutę giesmės nr. 16 gale“; *Diewiu* (p. 8) – t. b. *Diewui* (plg. p. 198); fenomenologija (p. 9) – t. b. fenomenologiją. Palyginus Mažvydo *Gesmių chriksczoniskų* perrašas duotas prie dviešimties pirmųjų *Gesmių Duchaunų* rinkinio giesmių, su faksimile (naujotasis to paties autorius parengtu leidiniu, žr. Michelini 2000), rasta tokį klaidelį (be antrosios didžiosios raidės rašymo, ligatūrų ir [u] rašybos): Chriksczoniskose (p. 21, 1 išnaša ir daugelyje kitų išnašų) – t. b. *Chriksczoniskase* (plg. Mž, p. 149); *Kyrieleison* (p. 24) – t. b. *Kirieleison* (plg. Mž, p. 182); *fjenklus* (p. 25) – t. b. *feklus* (plg. Mž, p. 185); *tikraghi* (p. 34) – t. b. *tikragi* (plg. Mž, p. 313); *naboyne* (p. 34, 2 išnaša) – t. b. *nabožne* (plg. p. 300); *traice* (p. 37) – t. b. *Traice* (plg. Mž, p. 365); *Kyrieleison* (p. 38) – t. b. *Kirieleison* (plg. Mž, p. 389); *prisch* (p. 38) – t. b. *prischs* (plg. p. 389); *werksme paklusnuma* (p. 42) – t. b. *werksme / paklusnuma* (plg. Mž, p. 383); *zaisdu* (p. 45) – t. b. *Zaisdu* (plg. Mž, p. 236). Daug netikslumų liko ir „Tekstų sąraše pagal pirmąsias eilutes“, pvz.: *Allmechtiger* (p. 290) – plg. *Almechtiger* (p. 234); *sunus* (p. 290) – t. b. *Sunus* (plg. faksimilė p. 166); *Christe / diena* (p. 290) – t. b. *Christe diena* (plg. p. 105); *auffgefaren* (p. 291) – plg. *auffgefahren* (p. 249); *Dekawokem* (p. 291) – t. b. *Diekawokem* (plg. p. 171) ir kt. Literatūros nuorodos po įvado (p. 9) duotos nenurodatant autorių vardų, leidimo metų, leidyklos. Tai gal ir būtų suprantama, jeigu šiuos duomenis būtų galima rasti knygos gale esančioje bibliografijoje (p. 301). Tačiau joje nėra nei Gerullio *Senųjų lietuvių skaitymų*, nei Biržiškos *Rinktinė mūsų senovės raštų*, nei Koženiauskienės knygos *XVI–XVII amžiaus prakalbos ir dedicacijos* bibliografinių duomenų.

Kasakauskio pastabų apie Valančiaus *Žemaičių vyskupystė* tekstas pateikiamas fotograuotas, transkribuotas ir išverstas į lietuvių kalbą. Skelbiamas rankraštis parengėjo neaprašytas, todėl negalima spręsti, ar nuotraukos yra originalo dydžio. Palyginus kai kurias originalo ir jo perrašo bei vertimo vietas matyti, kad transkribuota ir versta parengėjo kruopščiai bei atidžiai. Didžiausias publikacijos trūkumas – nesudaryta lietuviškų žodžių rodyklė (knygoje yra tik „Asmenų rodyklė“), kuri padėtų greit susirasti reikiamą žodį, gramatinę formą ar teksto vietą. Be tokios rodyklės žodyniniinkams ir gramatikams sunku publikacija pasinaudoti.

Maleckio *Defensio* faksimilė publikuojama pagrečiui su perrašu (transkribuotu tekstu). Atskirai išspaustintas lietuviškas veikalų vertimas. Faksimilė skelbiama su dalykinėmis, tekstologinėmis ir kalbinėmis pastabomis. Spaudai rengiamą perrašą su originalu sutikrino ir tekstologines pastabas parašė leidinio mokslinė redaktorė Jolanta Gelumbeckaitė. Sprendžiant pagal rankraščio aprašymą (p. 12) originalo faksimilė nežinia kodėl geru penktadaliu sumažinta. Teksto perrašas parengtas kruopščiai. Atidžiau palyginus kelis faksimilės ir perrašo puslapius, abejonių sukelė vos viena kita smulkmena, pvz., 47 ir 57 pusliuose pažymėtos, bet neišspaustintos atitinkamai 3 ir 16 išnašos; 210 išnašoje (p. 139) vietoje *quod* turėtų būti *Quod*. *Defensio* vertimas atliktas gana išradingai, nors vienas kitas dalykas tame užkliuvo (dėl teologinių sąvokų vertimo žr. Ališauskas 2002). Pavyzdžiu, įvade neteisingai interpretuojama *Defensio* 20v₂–21r₁₂ vieta: tai, kad frazė *retenta sunt Maleckis* lenkiškai išvertė *žadžierjane fq*, Seklucianui neatrodė teisinga (kaip teigiamą p. 27), priešingai, dėl tokio vertimo jis Maleckiu priekaištavo: *Postea reprehendis me...*; *Lo. per te adactus 2v₃*; lie. *tavęs verčiamas* = *tavo verčiamas*; *lo. Ablatiuo 3v₂₂, 4r₇*; lie. *Inagininkas* – būtų buvę geriau palikti lotynišką linksnio pavadinimą *abliatyvas* (plg. p. 168, kur *ablativus* išversta *vietininkas!*); *lo. paradigma declinationis 4r₁₈, 19v₁₃₋₁₄*; lie. *linksniavimo pavyzdys, pavyzdī* = *linksniavimo paradigma, paradigmą*, kaip ir kitose vietose (pvz., p. 150); *lo. præfens vel*

præteritum tempus 6r₁₈; lie. būsimajį ir būtąjį laiką = esamajį ir būtąjį laiką ir kt. Maleckio ir Mažvydo katekizmai įvade cituojami tiksliai, tačiau stebina vietomis netiksliai perrašyti čia pat publikuojamo *Defensio* citatos, pvz., vietoje *ut sis longeius super terram* (p. 25 ir 31) turi būti *visis longeius super terram* (*Def. 8v₁₈₋₁₉*); vietoje *žtądžė* (p. 26) turi būti *žtądžė* (*Def. 13v₁₄*) ir kt. Vertime ne visur pamatuotai rašomos didžiosios ir mažosios raidės (plg. „*crediderit yra būsimojo laiko, o Babtijatus – būtojo*“ (p. 167)), nesuvienodinta asmenvardžių ir vietovardžių rašyba (plg. *Frydrichas Stafilas* (p. 7) ir *Jano Janów* (ten pat), *Stanisławas Rospondas* (ten pat); *i Marienwerder* (p. 15), bet *Naujajame Sonče* (p. 15), *Elko bažnyčios* (p. 15 ir toliau)).

Apibendrinant pasakytina, kad Guido Michelinio leidinys *Jonas Bretkūnas*. Giesmes Duchauñas *ir kitos 1589 metų liturginės knygos: tekstai ir jų šaltiniai*, nors parengtas ir ne itin kruopščiai, yra labai svarbi publikacija kalbos, kultūros istorikams, filologams ir muzikologams. Giedrius Subačiaus knyga *Kalikstas Kasakauskis: Lietuvių bendrinės kalbos konjunktūra* reikšminga visų pirma lietuvių kultūros tyrėjams, raštijos ir kalbotyros, o kai kurie dalykai – ir kalbos istorikams. Savarankišką vertę turi pirmoji Kasakauskio pastabų apie Valančiaus *Žemaičių vyskupystę* publikacija. Vaidoto Rimšos *Jano Maleckio ir Jano Sekluciano polemika dėl katekizmo kanoninio vertimo* – vertinga, gana gerai parengta publikacija. Ji svarbi lietuvių ir lenkų kalbos bei kultūros istorikams.

Apžvalgoje liko plačiau neaptartos dar 2001-aisiais išėjusios knygos. **Knyga nobažnystės krikščioniškos (1653) – XVII a. Lietuvos kultūros paminklas** (Kėdainiai: Kėdainių krašto muziejus, 2001, 95 p.) – tai 1998 metais Kėdainių krašto muziejaus ir Lietuvos Reformacijos istorijos ir kultūros draugijos surengtos mokslinės konferencijos pranešimų pagrindu parašytų straipsnių rinkinys. K. Župerkos sudaryta knyga *Vytautas Sirtautas, Regina Petkevičienė, Česys Grenda. Rinkiniai kalbotyros straipsniai* (Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla, 2001, 288 p.) – tai proginis triju Šiaulių universiteto dėstytoju mokslinių straipsnių rinkinys su kolegų įvadiniais straipsniais ir bibliografijomis. Daugiau apie jį galima pasiskaityti Stasio Keinio recenzijoje (Keinys 2001). Tais pačiais metais išėjo ir *Frazeologijos žodynai*, kurį redagavo Jonas Paulauskas, rengė Irena Ermanyté, Ona Kažukauskaitė, Gertrūda Naktinienė, Jonas Paulauskas, Zita Šiménaitė ir Angele Vilutytė (Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2001, XVIII, 886 p.). Tai didelis patyrusių leksikografių (visi jie – *Lietuvių kalbos žodyno* autoriai) parengtas frazeologijos rinkinys. I jį sudėti frazeologiniai junginiai, sukaupti iš daugelio Lietuvos ir už jos ribų esančių lietuvių gyvenamų vietovių, grožinės literatūros, senųjų raštų ir dvikalbių žodynų. Taip pat minėtina viena pirmųjų elektroninių lituanistikos knygų – Daivos Atkočaitytės ir Astos Leskauskaitės sudaryto, Kazio Morkūno redaguoto kompiuterinio žodyno *Lietuvių tarmės* pirmoji dalis (Vilnius: Lietuvių kalbos instituto leidykla, 2001, 116 p. ir kompaktinis diskas). Žodynas parengtas pagal leidinį *Lietuvių kalbos atlasas I. Leksika*, red. K. Morkūnas (Vilnius: Mokslas, 1977, 295 p., 120 žemėl.). Jame lietuvių ir anglų kalbomis aprašyta žmogaus gyvenamosios aplinkos objektus pavadinančių daugiau kaip 120 žodžių paplitimas, linksniavimas, kirčiavimas, trumpa etimologija ir vartojimo istorija.

Apžvelgus 2001 metais Lietuvoje išėjusių lietuvių kalbotyros leidinių derlių matyti tikrai naujų, originalių, konceptualių tyrimų stoka. Gausėjanti kalbotyros palikimo (rinkinių raštų) ir senųjų raštijos paminklų leidyba juos atsveria tik iš dalies.

LITERATŪRA

- ALIŠAUSKAS, V. 2002: [Rec.] Vaidotas Rimša. Jano Maleckio ir Jano Sekluciano polemika dėl katekizmo kanoninio vertimo, Vilnius, 2001. *Knygų aidai* 1, 37.
- BATAITYTĖ, A. 2002: Knyga apie kalbos vartoseną ir tvarkybą. *Kalbos kultūra* 75, 158–165.
- KABAŠINSKAITĖ, B. 2002: [Rec.] Jonas Bretkūnas. *Giesmes Duchaunas* ir kitos 1589 metų liturginės knygos: tekstai ir jų šaltiniai, parengė [...] Guido Michelini, Vilnius, 2001. *Archivum Lithuaniae* 4, 215–222.
- KARACIEJUS, J. 2001 [2002]: [Rec.] Jonas Bretkūnas. *Giesmes Duchaunas* ir kitos 1589 metų liturginės knygos: tekstai ir jų šaltiniai, parengė [...] Guido Michelini, Vilnius, 2001. *Baltistica* 36 (2), 320–324.
- KAVALIŪNAITĖ, G. 2001: Adesvys Chylinskio Naujojo Testamento vertime. *Acta Linguistica Lithuaniae* 45, 93–111.
- KEINYS, S. 2001: [Rec.] Vytautas Sirtautas, Regina Petkevičienė, Česys Grenda. Rinktiniai kalbotyros straipsniai, Šiauliai, 2001. *Acta Linguistica Lithuaniae* 45, 201–205.
- KUDZINOWSKI, Cz. 1977: *Indeks-słownik do „Daukšos Postilė“ I (A–N), II (O–Ż)*, Poznań: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza.
- MASKULIŪNAS, B. 2002: [Rec.] Albertas Rosinas. Mikalojaus Daukšos tekstu įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra, Vilnius, 2001. *Archivum Lithuaniae* 4, 223–226.
- MICHELINI, G. 2000: *Martyno Mažvydo raštai ir jų šaltiniai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- MORKŪNAS, K., red. 1991: *Lietuvių kalbos atlasas 3. Morfologija*, Vilnius: Mokslas.
- PAJEDIENĖ, J. 2002: [Rec.] Albertas Rosinas. Mikalojaus Daukšos tekstu įvardžių semantinė ir morfologinė struktūra, Vilnius, 2001. *Acta Linguistica Lithuaniae* 46, 202–212.
- PAKERYS, J. 2002: [Rec.] Giedrius Subačius. Kalikstas Kasakauskis: Lietuvių bendrinės kalbos konjunktūra, Vilnius, 2001. www.literatura.lt/TXT/E-302/subac.htm
- PALIONIS, J. 1995: Žodžių formų rodyklė. *Mikalojaus Daukšos 1595 metų katekizmas*. Parengė Vida Jakšienė ir Jonas Palionis, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 627–748.
- ROSINAS, A. 1986: Dėl tūlas, -à statuso ir kilmės. *Mūsų kalba* 2, 30–33.
- ROSINAS, A. 1988: *Baltų kalbų įvardžiai*, Vilnius: Mokslas.
- ROSINAS, A. 1995: *Baltų kalbų įvardžiai: morfologijos raida*, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- ROSINAS, A. 1996: *Lietuvių bendrinės kalbos įvardžiai*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- ROSINAS, A. 2000 a: Inesvyo ir adesvo formų kilmės ir raidos klausimu. *Baltistica* 34 (2), 173–183.
- ROSINAS, A. 2000 b: Baltų kalbų postpozicinių vietininkų kilmės ir jų raidos klausimu. *Starptautiskais baltistų kongress „Baltų valodas laikmetu griežos“*. Referatū tēzes, Rīga: LU Latviešu valodas institūts, 272–273.
- SABALIAUSKAS, A. 2001 [2002]: [Rec.] Aleksas Girdenis. Kalbotyros darbai (I: 1962–1974, Vilnius, 2000; II: 1975–1987, Vilnius, 2000; III: 1988–2000, Vilnius, 2001). *Baltistica* 36 (1), 138–140.
- SKIRMANTAS, P., red. 1997: *Aleksas Girdenis. Bibliografinė rodyklė*. Antras pataisytas ir papildytas leidimas, Vilnius: Vilniaus universitetas.
- SUBAČIUS, G. 1998: *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos. XIX amžiaus pradžia*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas.
- ULVYDAS, K., red. 1965: *Lietuvių kalbos gramatika 1. Fonetika ir morfologija*, Vilnius: Mintis.
- VITKAUSKAS, V. 1963: Dėl regresyvinės balsių asimiliacijos kai kuriose šiaurės rytu žemaičių dūnininkų tarmėse. *Lietuvių kalbotyros klausimai* 6, 269–273.
- VITKAUSKAS, V. 1974: *Žemaičių dūnininkų šnekų morfoneminių dialektizmai*. Filologijos mokslų kandidato disertacija, Vilnius.
- VITKAUSKAS, V. 1975: Nauji regresyvinės balsių asimiliacijos faktai Kuršėnų šnektoje. *Kalbotyra* 26 (1), 81–85.

- VITKAUSKAS, V. 1999: *Lietuvių kalbos tarmių morfoneminių reiškiniai ir jų svyravimas*. Habilitacinis darbas, Vilnius: Lietuvių kalbos institutas.
- VITKAUSKAS, V. 2002: [Rec.] Giedrius Subačius. Kalikstas Kasakauskis: Lietuvių bendrinės kalbos konjunktūra, Vilnius, 2001. *Archivum Lithuanicum* 4, 245–248.
- ZINKEVIČIUS, Z. 1966: *Lietuvių dialektologija. Lyginamoji tarmių fonetika ir morfologija*, Vilnius: Mintis.
- ZINKEVIČIUS, Z. 1972: Rytiškoji XVII a. lietuvių raštų kalba, jos kilmė ir išnykimas. *Baltistica* 8 (1), 79–100.
- ZINKEVIČIUS, Z. 1994: *Lietuvių kalbos dialektologija. 2-asis stereotipinis leidimas*, Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.

Artūras Judžentis

Artūras Judžentis – Lietuvos universiteto humanitarinių mokslų fakulteto profesorius, habilituotas filologijos mokytojas, Lietuvių kalbos mokslo daktaras. Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių. Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių.

Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių. Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių. Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių. Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių.

Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių. Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių. Šiuo metu dirba Lietuvių kalbos mokslo daktarės tezės vertėjas. Išskaitomai dalyvauja mokslo žurnalų redakcijose, įvairiose mokslo konferencijose, skaitoje, išleido knygą, daugelį straipsnių, įvairių leidinių.